

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
RESPUBLIKA O'RTA TIBBIYOT VA FARMASEVTIKA XODIMLARI
MALAKASINI OSHIRISH VA ULARNI IXTISOSLASHTIRISH MARKAZI**

«KELISHILDI»

Respublika o'rta tibbiyot va
farmasevtika xodimlari

malakasini oshirish va ularni

ixtisoslashtirish markazi

hududida xay'at raisi

M.T. Xukimova

«12» dekabr 2025 y.

« TASDIQLAYMAN»

Respublika o'rta tibbiyot va

farmasevtika xodimlari

malakasini oshirish va ularni

ixtisoslashtirish markazi

direktori

L.X.Musadjanova

«12» dekabr 2025y.

Bilimlar sohasi: Sog'liqni saqlash

Nur terapiyasi

(sikli bo'yicha ixtisoslashtirishguruhлари uchun)

O'QUV DASTURI

(216-kredit)

Toshkent-2025 yil

1. Kirish

O'zbekiston Respublikasida o'rta tibbiyot xodimlarini tayyorlash, ixtisoslashtirish, tibbiyot muassasalarida hamshiralik ishini xalqaro andozalarga mos tarzda tashkil etish borasida zamonaviy tizim yaratilgan. Mazkur o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 maydagi "Tibbiyot va farmatsevtika ta'limi va ilm-fani tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ- 4310-son va 2020 yil 7 apreldagi "Tibbiy-sanitariya sohasida kadrlarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlantirishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ 4666-sonli qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 19 may 2021 yildagi "O'zbekiston Respublikasida horijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari" PQ-5117 sonli qarori, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2020 yil 15 iyundagi 160-sonli "Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini tashkil etish bo'yicha meyoriy hujjatlarni yanada takomillashtirish to'g'risidagi" buyrug'i O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2024 yil 28 oktabr 333-sonli "O'rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlarining malakasini oshirish va qayta tayyorlashga qo'yiladigan Davlat talablari" ijrosini ta'minlash maqsadida ishlab chiqilgan. Dasturda o'quv fanining mazmuni, uni o'zlashtirish shakli va usullari mujassamlashtirilgan. Dastur mazmunida nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar orqali mustahkamlash va chuqur bilimlarni egallash alohida e'tiborga olingan. "Nur terapiyasi" o'quv dasturi yo'nalishining o'quv rejasi asosida tayyorlangan bo'lib, hamshiralarni 216 kredit ixtisoslashtirish uchun mo'ljallangan. Dastur fanlar modullariga ajratilgan bo'lib: kasbiy rivojlanish modulida O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2025 yil 15-avgustdagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha xodimlarning bilim va ko'nikmalarini yanada oshirish haqida" 255-sonli buyrug'i ijrosini bajarish maqsadida "Tibbiyot sohasida korrupsiyaning oldini olish"moduli kiritildi. Kasbiy rivojlanish moduli ma'naviy va siyosiy dunyoqarashlarini kengaytirishga qaratilgan yangiliklar, shuningdek, sog'liqni saqlash tizimidagi islohatlar, tibbiyot sohasining ilm-fani va amaliyotining rivojlanishi tendensiyalari va yutuqlari, yangi texnika va texnologiyalari to'g'risida ma'lumotlar kiritilib, tibbiy ta'limda uzluksizligi va uzviyligini, fanlar va bo'limlarni ketma-ketligini ta'minlangan holda tinglovchilarni mustaqil ishlashga va fikrlashga qaratilgan o'quv materiallarini qamrab olgan. Dasturda davolash profilaktika muassasalari nurlantirish bo'limlarida faoliyat olib borishni rejalashtirayotgan o'rta tibbiyot xodimlari lozim bo'lgan yangi bilim va ko'nikmalarni (bilishi mumkin, bilishi lozim, bajara olishi kerak va qaysi amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishi lozim) yetarli darajada o'zlashtirishga qaratilgan materiallar taqdim etilgan.

1.1.Maqsad: O'qish natijasida o'rta tibbiyot xodimlarining kasbiy faoliyat uchun zarur yangi bilim va ko'nikmalarni egallash va kasbiy darajasini oshirish. Davolash profilaktika muassasalarida radiologiya bo'limlarida faoliyat yuritishni istagan hamshiralarni bilimlarini zamonaviy, innovatsion, tibbiy dalillarga asoslangan ilmiy-amaliy ma'lumotlar bilan ularning bilimini xarakteristikasiga mos holda

o'qitish, kasbiy majburiyatlarini amalga oshirishda mavjud standart va protokollar asosida ishlashga o'rgatish, bilimlarini hozirgi zamon talablariga mos ravishda yangilash va ularni amaliyotga joriy qilish holatida tayyorlash.

1.2.Vazifalar:

- Ixtisoslashtirish o'quv jarayonini modulli tibbiy ta'lim tamoyili bo'yicha, zamonaviy, innovatsion, isbotlangan tibbiyotga asoslangan xalqaro ilmiy-amaliy ma'lumotlarni davlat talablariga mos holda tuzilgan o'quv dasturi bo'yicha tizimli tashkillashtirish va amaliyotda sog'liqni saqlash bo'yicha asosiy qonunlarni, amaldagi me'yoriy hujjatlarni hamshiralarning ish faoliyatida qo'llay bilishni o'rgatish;
- zamonaviy klinik protokollar, tibbiyot sohasidagi yangiliklar va standartlar bilan tanishtirib, ular asosida amaliy ko'nikmalarini o'rgatish;
- etika va deontologiyaning zamonaviy jihatlarini shakllantirish;
- inson hayotiga xavf soluvchi holatlarni kamaytirish, tibbiy yordam ko'rsatish chora-tadbirlari, nur terapiyada tibbiy texnologiyalar to'g'risida ma'lumot olish;
- nur terapiyani organizmga ta'sirini va nur terapiyani turli yoshdagi bemorlarda qo'llash metodikasini o'rgatish;
- bemorlarni tashxisga muvofiq yetarli (nurterapevtik) davolashni olib borishni o'rgatish;
- nur terepevtik muolajalar o'tkazishda amal qilinishi shart bo'lgan texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni o'rgatish;
- radiologik apparatlardan foydalanilganda kelib chiqadigan asoratlarning oldini olishni o'rgatish;
- kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda bemor ahvolini baholash, asoratlarni oldini olish chora-tadbirlarini qo'llay olish;

1.3. Ta'lim oluvchilar toifasi (kontingenti):

O'quv dasturi Respublika davolash profilaktika muassasalari turli yo'nalishlarida faoliyat olib borayotgan, keyinchalik nur terapiya bo'limlarida faoliyat olib borishni rejalashtirgan, tibbiyot kollejini davolash, akusherlik, hamshiralik ishi yo'nalishlari bo'yicha mutaxassisligini tasdiqlovchi hujjati bo'lgan o'rta tibbiyot xodimlarini "Nur terapiyasi" yo'nalishi bo'yicha 216 kredit ixtisoslashtirish uchun mo'ljallangan.

1.4. O'quv dasturni o'zlashtira olish uchun zarur bo'lgan tinglovchi kompetensiyasi:

- Tibbiy etika va deontologiyani amalda qo'llay oladigan, notiqlik san'atining asoslarini amaliyotda qo'llay olishi;
- amaldagi me'yoriy hujjatlar bilan ishlash, soha bo'yicha zamonaviy yutuqlardan xabardor bo'lib, uni amalda qo'llay olish qobiliyatiga ega bo'lishi;
- mutaxassislik bilimlarini doimo boyitib borish, yangi axborotlarni o'rganish, yangi ma'lumotlarni izlab topish, ularni qayta ishlash va o'z faoliyatida qo'llay bilishi;
- kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni egallash va ularni amalda qo'llay olishi;

- kasbiy faoliyatda subyektlar bilan muloqotga kirisha olish, sog'lom psixologik muhitni yarata olish, turli salbiy psixologik ziddiyatlarni o'z vaqtida anglay olish va bartaraf eta olish;
- kasbiy o'sishga erishish, malaka darajasini oshirib borish, kasbiy faoliyatda o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish, zamonaviy vosita, texnika va texnologiyalardan foydalana olish;
- kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam ko'rsatish bilim va ko'nikmalariga ega bo'lishi.

1.5.Dasturning dolzarbligi.

“Nur terapiyasi” yo‘nalishi bo‘yicha ixtisoslashtirishda hozirgi davr talablariga mos ravishda zamonaviy, malakali sifatli tibbiy xizmat ko‘rsatishni ta‘minlaydi. Sog‘liqni saqlash sohasida qabul qilingan me‘yoriy hujjatlarni (O‘zbekiston Respublikasining qonunlari, texnik reglamentlar, xalqaro va milliy standartlar, buyruqlar, tavsiyalar, terminologiya, xalqaro birliklar tizimlari, amaldagi xalqaro tasniflar), shuningdek, sifat va ish faoliyatini baholash uchun hujjatlardan foydalanish imkoniyati va yordamini ko‘rsatish, ularning tarkibiy bo‘linmalari faoliyatini tahlil qilish, zamonaviy tibbiy-tashkiliy va ijtimoiy-iqtisodiy texnologiyalarning aholiga tibbiy xizmat ko‘rsatish va samaradorligini baholash. O‘rta tibbiyot xodimlarining zararsizlantirish muolajalariga o‘rgatish talab qilinadi. O‘quv dasturining dolzarbligi amaliyotga asoslangan va muammolarga yo‘naltirilgan yondoshuv asosida amaliy tibbiy yordamning zamonaviy ehtiyojlaridan kelib chiqib, o‘quv materiallari va jarayonlar O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash tizimining va mutaxassislikning o‘ziga xos kasbiy ehtiyojlariga qaratilgan.

1.6.Dastur hajmi 216 kredit (kuniga 6 kredit, haftada 36 kredit).

1.7.O‘qish shakli:

- kunduzgi - o‘qish ishdan ajralgan holda
- on/offline, masofaviy - an’anaviy o‘qish ishdan ajralgan/ajralmagan holda

1.8.Mashg‘ulotlarni o‘tish tartibi:

Mashg‘ulotlar “Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini tashkil etish to‘g‘risidagi” O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 2020 yil 15 iyundagi 160-sonli buyrug‘i va markazning ichki tartib-qoidalari asosida rejalashtiriladi va amalga oshiriladi.

Mashg‘ulotlar 9⁰⁰ da boshlanib, 13⁴⁰ da tamom bo‘ladi. Tushlik - 30 daqiqa.

1.9.Malaka oshirishdan so‘ng beriladigan hujjat. O‘quv kursini to‘liq o‘zlashtirgan va yakuniy attestatsiyani topshirgan tinglovchilarga “Nur terapiyasi” yo‘nalishi bo‘yicha 216 kredit ixtisoslashtirishdan o‘tganligi haqida Davlat talablari namunasidagi sertifikat taqdim etiladi.

2. REJALASHTIRILAYOTGAN TA'LIM NATIJALARI

2.1.Rejalashtirilayotgan ta'lim natijalaridan so‘ng takomillashtirilishi (yangilanishi) lozim bo‘lgan kasbiy kompetensiyalar:

- tinglovchilarni fikrlash, tahlil va sintez qilish, jamoa bilan ishlash va uni

boshqarish, intizomlilik, boshlagan ishini mantiqiy yakuniga yetkazishga tayyorligini rivojlantiradi;

- o‘z-o‘zini baholash, tanqidiy tahlil qilish va to‘g‘ri qarorlarni qabul qilish, sog‘lig‘ini saqlash va mustahkamlash doirasida, aholi orasida tibbiy madaniyat, sog‘lom turmush tarzi, kasallik rivojlanishining oldini olish borasida profilaktik sanitariya targ‘ibot tadbirlarni olib borish, sog‘lom turmush tarzi ko‘nikmalarini shakllantirishda innovatsion texnologiyalarni keng tadbiq etish;
- hamkasblar, hamshiralar va kichik tibbiy xodimlar, bemorlar va qarindoshlar bilan muloqotda tibbiy faoliyatning ahloqiy va deontologik jihatlarini amalga oshirishga tayyorligi va amalga oshirishi;
- intizomiy, ma‘muriy, fuqarolik, jinoiy javobgarlikni amalga oshirayotganda tibbiy xatolarning oldini olish bo‘yicha o‘z faoliyati natijalarini tahlil qilishga tayyorligi va amalga oshirishi;
- bemorlarni nur olishga ruhan va jismonan tayyorlash, nur olgandan keyingi davrda bemorlarni parvarish ko‘nikmalarini o‘rganish;
- radiologik bemorlarni o‘zgaruvchan ehtiyojlarini baholash va monitoring qilish hususiyati shakllanadi;
- hozirgi kunda qo‘llanilayotgan yangi tibbiy texnologiyalar to‘g‘risida ma‘lumotlarga ega bo‘ladi;
- radiologik bemorlarda dispanser ko‘riklarini tashkil etishni o‘rganish;
- radiologik bemorlarni zamonaviy tekshirish usullariga tayyorlash ko‘nikmalarini o‘zlashtirish;
- tibbiy-ijtimoiy va hamkorlik faoliyatini olib borish, kelishmovchiliklarni hal etish, hamkasabalar, patsiyentlar va ularning yaqinlari bilan to‘g‘ri muloqot qilish;
- nur terapiyani organizmga ta‘sirini va turli yoshdagi bemorlarda qo‘llash metodikasini egallaydi;
- bemorlarni tashxisga muvofiq yetarli (nurterapevtik) davolanishni olib borish ko‘nikmasini egallaydi;
- nurterapevtik muolajalar o‘tkazishda amal qilinishi shart bo‘lgan texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni o‘rganadi;
- nur terapiya xonasida yuritiladigan meyoriy tibbiy hujjatlarni yuritishni amalga oshiradi;
- yangi zamonaviy radiologik apparatlardan foydalanilganda kelib chiqadigan asoratlarning oldini olishni o‘rganadi;
- shoshilinch holatlarni o‘z vaqtida tashxislash, birlamchi tezkor yordamni amalga oshirish, o‘rnatilgan tartibda hujjatlashtirish ko‘nikmalarini o‘zlashtiradi.

3. DASTUR MAZMUNI

3.1 “Nur terapiyasi” 216 kredit ixtisoslashtirish kursi o‘quv rejasi

№	Modul va mavzular nomi	Kredit	Auditoriya mashg‘ulotlari		Attestatsiya
			Nazariy mashg‘ulot	Amaliy mashg‘ulot	
1.0	Kasbiy rivojlantirish moduli	54	32	22	
1.1	Modul: O‘zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosati. Tibbiyot sohasida korrupsiyaning oldini olish.	6	6	-	
1.2	Modul: Tibbiyotda raqamli texnologiyalar	6	2	4	
1.3	Modul: Xorijiy til	6	2	4	
1.4	Modul: Sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlar va amaldagi me‘yoriy hujjatlar.	6	6	-	
1.5	Modul: Infeksion nazorat	6	4	2	
1.6	Modul: Shaxslar o‘rtasidagi muloqat va tibbiy maslahat	6	4	2	
1.7	Modul: Sog‘lom turmush tarzini shakllantirish mezonlari. Jismoniy faollik	6	2	4	
1.8	Modul: Favqulodda vaziyatlar va hayot uchun xavfli holatlarda birinchi yordam ko‘rsatish.	12	6	6	
2.0	Mutaxassislik fan modullari	156	56	100	
2.1	Modul: Radiologiya fanining maqsad va vazifalari. Radiologiya va radioterapiya bo‘limida o‘rta tibbiyot xodimining vazifasi.	18	6	12	
2.2	Modul: Radioaktiv nurlanishning organizmga ta‘siri. Nurlanish turlari. Biologik doza. Nurlanish dozasi.	12	6	6	
2.3	Modul: Radiofizika. Elementar zarralar. Zarralar va antizarralar. Modda va maydonning bir biriga aylanishi.	24	10	14	
2.4	Modul: Nur berish maydonlari. Nurni markazlashtirish. Nurdan yetadigan shikastlar.	18	6	12	

2.5	Modul: Davo muolajasida bemorlarga nur dozasi. Dozimetrik nazorat. Nur bilan davolash. Radiatsion halokatlar va kelib chiqish sabablari.	18	6	12	
2.6	Modul: Radioterapiya bo'limidagi yangi apparatlar haqida tushuncha. Bemorlarni bo'limlar va lokalizatsiya bo'yicha nur bilan davolash. Bemorlarni topometrik davolash, simulyator.	18	6	12	
2.7	Modul: Radioterapiyadan so'ng bemorlarni parvarishlash.	30	10	20	
2.8	Modul: Radioterapiyada texnika xavfsizligi qoidalari. Xodimlar dispanserizatsiyasi.	18	6	12	
3.0	Attestatsiya	6			6
	Jami:	216	88	122	6

**“Nur terapiyasi ” ixtisoslashtirish kursi o‘quv modullarining
mazmuni**

1.1.Modul. O‘zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosati.Tibbiyot sohasida korrupsiyaning oldini olish. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlis Qonunchilik palatasining Bosh vazir lavozimiga nomzodni ko‘rib chiqish va Vazirlar Mahkamasining yaqin va istiqbolga mo‘ljallangan Harakatlar dasturi muhokamasiga bag‘ishlangan yig‘ilishidagi nutqida belgilab berilgan. Sog‘liqni saqlash tizimidagi dasturlarni samarali va to‘liq amalga oshirishdagi asosiy vazifalar.O‘zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosatining asosiy ustuvor yo‘nalishlari. Yangi O‘zbekiston tibbiyoti-yangicha yondashuvlar asosida transformatsiya qilinayotgan tizim.Islohotlar markazida “Inson qadri uchun”degan ezgu tamoyil ustuvor.Yurtimizda aholiga ko‘rsatilayotgan tibbiy xizmatlar sifatini jahon standartlari darajasiga olib chiqish maqsadida halqaro tajribani chuqur o‘rganish va amaliyotga samarali tatbiq etish borasida olib borilayotgan ishlar.

Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida tibbiyotga doir ustuvor yo‘nalishlarning mazmun-mohiyati.

“Aholi salomatligi-2030” milliy strategiyasining ustuvor yo‘nalishlari,vazifalari va asosiy indikatorlari. O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida shakllangan milliy qonunchilik tizimi, davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari hamda sog‘liqni saqlash tizimida korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlar. Davlat siyosatining korrupsiyaga qarshi kurashishdagi asosiy yo‘nalishlari. Davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish, davlat xizmatchilarining mas’uliyatini oshirish, raqamlashtirish orqali inson omilini

kamaytirish, ochiq ma'lumotlar tizimini rivojlantirish va fuqarolik jamiyati institutlarining rolini kuchaytirish.

1.2. Modul Tibbiyotda raqamli texnologiyalar. Tibbiyot sohasida kompyuter texnologiyalaridan foydalanishdagi nazariy va amaliy bilimlarni egallash, tibbiy statistik ma'lumotlarni to'g'ri tahlil qilish, tahlil qilingan natijalardan kelib chiqqan holda kasallikning oldini olish yoki davolash yo'llarini aniqlash, axborot texnologiyalaridan foydalanish borasida asosiy amaliy ko'nikmalarga ega bo'lish.

Internet tarmog'ida ishlash, axborot qidirish va ulardan foydalanish, tibbiyot axborot tizimlari xususiyatlari, ma'lumotlar bazasini tashkil etish, ekspert tizimlari va axborot xavfsizligi asoslarini bilishi kerak. "Tibbiyot informatikasi asoslari" o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida:

- tibbiyot informatikasi asoslari, tushunchalari va tasavvurlarining umumiyligi;
- axborot tushunchalari va turlari. Tibbiyot masalarini yechishda informatikaning o'rni;

hozirgi zamonda informatikaning o'rni va roli, ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish

1.3. Modul. Xorijiy til. Ingliz tilini o'qitishning maqsadi va vazifalari Tibbiyot xamshiralari ingliz tilini tanishtirish va tibbiyot soxasiga aloqadorligini tushuntirish xamda shu soxaga oid terminlarni o'rganish. Ingliz tili alifbosidagi xarflar va asosiy qo'llaniladigan terminlar. The verb "to be", "to have" Introducing yourself. Tana a'zolarining nomlanishi. Tibbiyotda ko'p uchraydigan kassaliklar, kasallik belgilari xamda tibbiyot mutaxassislarining nomlarini ingliz tilidagi talaffuzini o'rgatish. Tana a'zolarining nomlanishi. Tibbiyotda ko'p uchraydigan kassaliklar, kasallik belgilari xamda tibbiyot mutaxassislarining nomlarini ingliz tilidagi talaffuzini o'rgatish. Ularni og'zaki nutqda ishlatilishini amaliy mashqlar yordamida o'rgatish va qo'llash. Tibbiyot mutaxassislarining nomlarini ingliz tilidagi talaffuzini o'rgatish. Ularni og'zaki nutqda ishlatilishini amaliy mashqlar yordamida o'rgatish va qo'llash. Berilgan qo'llanmalardan foydalangan xolda (At the doctor) mavzularida tinglovchilarni og'zaki nutqini rivojlantirish.

1.4. Modul. Sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar va amaldagi me'yoriy hujjatlar. Sog'liqni saqlash tizimini Davlat dasturlari, sog'liqni saqlash tizimi islohotlariga oid Prezident Farmonlari va Vazirlar Mahkamasining qarorlari. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash tizimini isloh qilishni asosiy yo'nalishlari. Birlamchi tibbiy sanitariya yordamini isloh qilish. Onalik va bolalikni muhofaza qilish tizimini milliy modulini yaratish. Shoshilinch tibbiy yordamni samarali va to'liq tizimini yaratish. Aholiga ixtisoslashtirilgan tibbiy yordamni rivojlantirish. Ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan kasalliklarga qarshi kurashish chora-tadbirlarini takomillashtirish. Sog'liqni saqlash tizimida yangi davr. Tibbiyot kadrlarini tayyorlash tizimini takomillashtirish. Respublikada epidemiologik barqarorlikka erishish va uni ushlab turish. Davlat xususiy -

shiriklik va tibbiyot turizmini rivojlantirish borasida islohotlarning mazmun mohiyati. Sog‘liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi modeli va davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmlarini Sirdaryo viloyatida joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida. O‘zbekiston Respublikasi prezidentining qarori. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 noyabrdagi “Sog‘liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi modeli va davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmlari. Sog‘liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi moduli va davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmining huquqiy asoslari. Sog‘liqni saqlash tizimidagi me‘yoriy hujjatlar.

1.5. Modul. Infekcion nazorat. Infeksiya haqida tushuncha. Epidemiologiya asoslari. Infekcion nazorat, maqsad va vazifalari. Shifoxona ichi infeksiyalari profilaktikasi. SanQvaM -0342-17, SanQvaM- 0317-15. Sanitariya epidemiologiya sohasida qo‘llaniladigan me‘yoriy hujjatlar. Ularning maqsadi, aholi salomatligini saqlash, kasallanishlarning oldini olish, aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi sohasidagi munosabatlarni tartibga solish. Sanitariya qoida va me‘yorlari bo‘yicha ish olib borish. Tibbiy chiqindilarni yig‘ish, saqlash va yo‘q qilish.

Karantin va o‘ta havfli yuqumli kasalliklar haqida umumiy ma‘lumotlar. Karantin va o‘ta havfli yuqumli kasalliklar guruhiga kiruvchi kasalliklar, ularning profilaktikasi. O‘ta havfli yuqumli kasalliklar aniqlanganda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar rejasi. OIV va OITS haqida tushuncha. Avariya holatlar haqida ma‘lumot.

Davolash profilaktika muassasalarida yuqumli kasalliklarning oldini olish va kamaytirishga qaratilgan profilaktika hamda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o‘tkazish. SanQvaM bo‘yicha joriy va mukammal tozalash o‘tkazish. Qo‘llarga gigienik ishlov berish usullari, texnikasi va qo‘llarni yuvish tartibi.

1.6. Modul. Shaxslar o‘rtasidagi muloqat va tibbiy maslahat Jamiyat va bemorning salomatligi yo‘lida halol mehnat qilish, har qanday sharoitda ham tibbiy yordam ko‘rsatish. Bemorga diqqat e‘tibor va g‘amxo‘rlik bilan munosabatda bo‘lish va o‘zining barcha xatti-harakatlarida yuksak insoniy qoidalarga rioya qilish. Jamoada, individual va turli guruhlarda shaxslararo muloqot madaniyati. Kasbning oliyjanob an‘analarini saqlash. Zamonaviy tibbiyot amaliyotida sezilarli e‘tibor tibbiyot xodimlarining kasbiy ko‘nikmalariga, bemorlar bilan ularning gender va madaniy xususiyatlarini hisobga olgan holda muloqot qilish qobiliyatiga qaratilmoqda. Genderning salomatlikka ta‘siri. Genderga sezgir tibbiy maslahat va aloqa to‘g‘risida tushuncha. Ichki madaniyat qoidalari, intizomga rioya qilish. Jamoat mulki tushunchasi va unga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo‘lish. Hamjihatlik va kollegiallik tuyg‘ulariga rioya qilish. Neytral va xavfsiz muhitni yaratish. Salbiy munosabat va fikrlardan qochish. Tibbiy maslahatni hurmat va e‘tibor bilan boshlash. Faol tinglash va empatiya. Tushunarli tildan foydalanish. Tibbiyot xodimining bemor bilan muloqot qilish qobiliyati. Muloqot ko‘nikmalarining turlari va ularning bir-biri bilan o‘zaro bog‘liqligi. Tibbiy maslahatning asosiy tuzilishi va ko‘nikmalarning o‘zaro

bog'liqligi. Tibbiy maslahatni tartiblashtirish. Noverbal tildan foydalanish. O'zaro tushunishga erishish: bemorning holatini inobatga olish. Samarali muloqotning xususiyatlari.

1.7. Modul. Sog'lom turmush tarzini shakllantirish mezonlari. Jismoniy faollik. Sog'lom turmush tarzini tashkil etish asoslari. Sog'lom turmush tarzini shakllantirishda maqsadli guruhlar bilan ishlash. Atrof muhit va ekologik omillarning salomatlikka ta'siri, to'g'ri ovqatlanish prinsiplari, kun tartibini to'g'ri tashkil etish, jismoniy faollik va chiniqishning salomatlikdagi ahamiyati, zararli odatlarning organizmga ta'siri, tibbiy ko'riklarni tashkil etish va aholini jalb etish.

1.8. Modul. Favqulodda vaziyatlar va hayot uchun xavfli holatlarda birinchi yordam ko'rsatish. Favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha. Favqulotda vaziyatlar tasnifi, uning turlari, kelib chiqish sabablari, manbalari. Jabrlanuvchilarni saralash tartibi. Tibbiy saralash (traj usuli) va evakuatsiya qilish. Jabrlanuvchini ahvolini baholash, asosiy hayotiy ko'rsatkichlarni (nafas, puls, ong, AD) aniqlash. Birlamchi tekshiruv (ABC algoritmi). Bemor uchun zarur vaziyatni yaratish. Terminal holat. Terminal holat bosqichlari. Terminal holat bosqichlari. Klinik va biologik o'lim belgilari. CPR – yurak-o'pka reanimatsiyasining nazariy asoslari. Kattalar va bolalarda yurak massaji va sun'iy nafas berishni o'tkazish algoritmi.

Tez tibbiy yordam chaqirish tartibi. Travmalar va o'tkir holatlarda birinchi yordam ko'rsatish tamoillari. Qon ketish turlari va jgut qo'yish. Sinish, chiqish, immobilizatsiya. Shok holati. Kuyish, cho'kish sovuq va issiqlik urishi. Transportirovka qoidalari.

2.1. Modul: Radiologiya fanining maqsad va vazifalari. Radiologiya va radioterapiya bo'limida o'rta tibbiyot xodimining vazifasi.

Radiologiya fanining rivojlanish tarixi, maqsad, vazifalari, yutuqlari va istiqbol rejalari. Radioterapiya bo'limida yangi texnologik apparatlarni ishlatilishi. Xavfli va xavfsiz o'smalarni davolashda nur terapiyasini qo'llash. Ionlashtiruvchi nurlarning biologik ta'siri. Zamonaviy radiologiya va radioterapiyani qo'llash prinsiplari. Radiologiya va radioterapiya bo'limida o'rta tibbiyot xodimining vazifalari. Nur terapiyaga tegishli meyoriy hujjatlarni malakali yurishning ahamiyati.

2.2. Modul: Radioaktiv nurlanishning organizmga ta'siri. Nurlanish turlari. Biologik doza. Nurlanish dozasi. Radioaktiv nurlanishning biologik ta'sirlari. Radioaktiv nurlanish ta'sirida jonli organizim atom va molekularning ionlashuvi va ta'sirini o'rgatish. Ionizatsiyani DNKga ta'siri va hujayraning kimyoviy tuzilishidagi buzilish esa undagi modda almashinuvining buzilishiga va natijada hujayraning halokatiga sabab bo'lishini o'rgatish. Tibbiyot hamshirasinig tibbiy-ijtimoiy va hamkorlik faoliyatini olib borishi.

2.3. Modul: Radiofizika. Elementar zarralar. Zarralar va antizarralar. Modda va maydonning bir biriga aylanishi. Atom, yadro, molekula xaqida tushunchalar. Ularning bo'linish darajalari va kuchlanishlarni yoritib berish. Zarralar, zarralarning bir biriga nomutanosibliigi, bo'linish darajasi va ularning o'zaro kuchlanishidan hosil bo'ladigan energiY. Elementar zarralar. Elektron, foton, proton, modda va uning

maydonlarini hosil bo'lishi va hossalari va ularning ta'sir doirasi. Modda va maydonning bir biriga aylanishi. Zamonaviy skrining programmalarining saratonni kasalligini erta diagnostikasida roli va ahamiyati.

2.4. Modul: Nur berish maydonlari. Nurni markazlashtirish. Nurdan yetadigan shikastlar. Nur berish maydonlari. Nur berish maydonlarini tanlashda har xil prinsiplarga amal qilish. Nur berish maydonlari. Nur ta'siridan kelib chiqadigan shikastlanishlar. Badan terisiga nur berilganda eritma ko'rinishida nur reaksiyasi paydo bo'lishi to'g'risida tushuncha. Terida yuzaga keladigan nur reaksiyasini kamaytirish haqida tushuncha. Nur berish maydonlari chegaralari, bir-biriga tegmaydigan bo'lishi. Nur maydonini markazlashtirish. O'smalarni olgan joyga qarab nur berish maydonlarini bilish. Nur maydonini markazlashtirish sog'lom organlarni saqlab qolish. Bemorlar nur kartasi bilan ishlash, undagi nur dozasini o'qish va apparatlarda to'g'ri taqsimlash. Nur maydonlarini to'g'ri topish, o'lchangan hisob kitobdan adashmaslik, nur chegaralarini bir biriga tegmaydigan va kesishmaydigan holda bemorni aparat stoliga yotqizish. Nur berish maydonlarini to'g'ri qo'yish. Nur kartasiga bemorda bo'lishi mumkin bo'lgan o'zgarishlarni to'liq va to'g'ri qayd etish.

2.5. Modul: Davo muolajasida bemorlarga nur dozasi. Dozimetric nazorat. Nur bilan davolash. Radiatsion halokatlar va kelib chiqish sabablari. Radioterapiya yo'nalishida bemorlarni nur berish taktikalari, nurlanish turlari (vaqti, pozitsiyasi, lokalizatsiyasi). Texnik avariyalarda o'rta tibbiy xodimning taktikasi, kelib chiqishi mumkin bo'lgan xatoliklar. Nur apparatlarida, bemorlarni jarohat lokalizatsiyasiga qarab, apparatga to'g'ri yotqizish, shifokorning yozib bergan muolajalarini bemor o'z vaqtida qabul qilayotganini kuzatish va nur kartasiga qayd etish. Nur bo'limida avariya holatda yoki halokatda, o'rta tibbiyot xodimining harakat taktikasi. Bemorni o'sma hujayralarini joylashgan joyiga va xiliga qarab nur terapevti belgilagan davo taktikasi ketma ketligini vaqtida bajarish. Xodimlarning normadan ortiq nurlanishiga yoki atrof muhitning radioaktiv zararlanishiga olib keladigan, qurilmalardan noto'g'ri foydalanish yoki tabiiy hodisalar tufayli kelib chiqqan ionlanuvchi nurlanish manbalari ustidan nazoratni yo'qotilishi. Bemorga shifokor radiolog tomonidan belgilangan radiatsion davo taktikasini to'g'ri olib borish va bemorning nur kartasiga qayd etish. Radiatsion avariya va uning kelib chiqish sabablarini o'z vaqtida shifokorga aytish va tez xavfsizlik chora-tadbirlar ketma-ketligini bilish. Radiatsion nur berish va uning taktikalari. Radiohalokatlar tushunchasi va ularni oldini olish.

2.6. Modul: Radioterapiya bo'limidagi yangi apparatlar haqida tushuncha. Bemorlarni bo'limlar va lokalizatsiya bo'yicha nur bilan davolash. Bemorlarni topometrik davolash, simulyator. Radioterapiya bo'limidagi apparatlar haqida tushuncha. Radioterapiya bo'limidagi gamma nurlari bilan davo qilishda ishlatiladigan apparatlarning asosiy turlari (AGAT, Teratron, Primus, braxiterapiya IGRT, IMRT, SB, VMAT (Gamma Noj, Kiber Noj)). Apparatlar ishlash texnikasi, uni boshqarish texnologiyalari. Apparatlar tuzilishi, qanday usulda nur berishi. Bemorlarda topometriya o'tkazish uchun "Simulyator" apparatidan foydalanish. "Simulyator" rentgendignostika uskuna o'z tuzilishi bilan radioterapevtik uskunalarni barcha parametrlarini takrorlashi haqida tushuncha. Apparatlarda kichik

dozadagi nur yordamida, nur terapiya davomida nurlanish kerakligi va mumkin bo'lgan barcha to'qima a'zolar shaklini o'rganish. Radioterapevtik apparatlarni mukammallashtirish borishi va zamon talabiga javob berishi. Muolaja radioterapiya bo'limlarida joylashgan apparat xonalarida o'tkazilishini, ularni ishlash texnologiyasini, ishlatish texnikasini va xavfsizlik qoidalari. Bemorni nur apparatida yotish holati. O'sma konturlarini teriga va old biqin tarafda chiqarish maydon chegaralarini belgilash.

2.7.Modul: Radioterapiyadan so'ng bemorlarni parvarishlash. Bemorlarni parvarishlash va davolash. Nur terapiya keyin kelib chiqadigan turli kasalliklarni parvarishlash va dovolash. Tekshiruvda analizlar haqida tushunchalar. Dozimetriya tuzilishi va asoslari, dozimetrik o'lcham usullari. Dozimetrlarni saqlash va nur dozalarini aniqlash. Dozimetr yordamida o'lchamlar o'tkazish.

2.8.Modul: Radioterapiyada texnika xavfsizligi qoidalari. Xodimlar dispanserizatsiyasi. O'zbekistonda mehnatni muhofaza etishni tashkil etish. Mehnatni muhofaza etish va texnika xavfsizligi bo'yicha tekshirish va nazorat qilish tashkilotlari. Gamma nurlarini tashqaridan ta'sir qilishdan himoyalash: ionlashgan havoni xonadan vaqtincha. Nurlarni sirtidan ta'sir qilishdan saqlash uchun maxsus himoya qurilmalaridan foydalanish haqida tushuncha. Barcha radiologiya bo'limlarida tibbiy ventilyatsiya moslamalari haqida. Texnika xavfsizligi bo'yicha tushuntirish ishlari. Sanitariya sohasi hamda texnika xavfsizligi qonunlari buzilishi bo'yicha javobgarlik. Rentgen kabinetlari va radiologiya bo'limlari xodimlari majburiy tartibda dispanserizatsiyadan o'tishi. Xodimlarni vaqti-vaqtida tibbiyot tekshiruvdan o'tkazish. Tekshiruvda o'tiladigan analizlar haqida tushunchalar berish.

4. DASTURNI AMALGA OSHIRISHNING TASHKILY-PEDAGOGIK TA'MINOTI

4.1. O'quv bazalari: Respublika o'rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazi Shifokorlar ko'chasi-2 , 14-uy. Davolash profilaktika muassasalari qoshidagi o'quv bazalari.

Amaliyot bazasi: davolash profilaktika muassasalari qoshidagi o'quv bazalari. O'quv bazalari Respublika terapiya va tibbiy reabilitatsiya ixtisoslashtirilgan ilmiy amaliy tibbiy markazida joylashgan.

4.2. Mashg'ulotlarni o'tkazish uchun zarur jihozlar ro'yxati:

Klinik amaliy ko'nikmalarni mustahkamlash trening o'quv xonasi mulyaj, fantom v.b jihozlar.

Mavzular bo'yicha turli jadvallar, tasviriy ko'rgazma va qo'llanmalar,

Multimediali jamlanma: slaydlar to'plami bo'lgan ppt ko'rinishli ma'ruzalar, ekran videofilmlar.

Muolajalar o'tkazish jihozlari, multimedia jamlanmasi, o'quv doska, flipchat, marker.

Modullar bo'yicha tavsiya qilinadigan o'quv uslubiy hujjatlar, tarqatma materiallar, nazorat savollari, adabiyotlar elektron nushada saqlanadi.

4.3.Adabiyotlar ro'yxati:

4.3.1.Qonunchilik va meyoriy-huquqiy xujjatlar ro'yxati

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari.

2.O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash Vazirligining buyruq va meyoriy hujjatlari.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyevning 2018 yil 7dekabrdagi “2019-2025 yillarda O‘zbekiston Respublikasining Sog‘liqni saqlash tizimini rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risi”dagi farmoni.

4.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyovning 2020yil 12noyabrdagi “Birlamchi tibbiy-sanitariya yordami muassasalari faoliyatiga mutlaqo yangi mexanizmlarni joriy qilish va sog‘liqni saqlash tizimida olib borilayotgan islohotlar samaradorligini yanada oshirish chora–tadbirlari to‘g‘risi”dagi farmoni.

5.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyevning 2020 yil 12noyabrdagi “Sog‘liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi modeli va davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmlarini Sirdaryo viloyatida joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risi”dagi qarori.

6.O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonuni. 2017 yil 3yanvar.

7.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 10 noyabrdagi “Aholining sog‘lom ovqatlanishini ta‘minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ 4887-sonli qarori.

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 18 dekabrdagi “Yuqumli bo‘lmagan kasalliklarning profilaktikasini, sog‘lom turmush tarzini qo‘llab – quvvatlash va aholining jismoniy faolligi darajasini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ 4063-sonli qarori.

4.3.2.Adabiyotlar ro‘yxati.

1. T.Y. Umarova va boshq “Hamshiralik ishi”. Toshkent-2005y.
2. N.B. Sadikova “10000 sovetov medsestre po uxodu za bolnimi”. Minsk-2004.
3. G.YE. Trufanov, M.A. Asaturyan, G.M. Jarinov Uchebnik “Luchevaya terapiya”. Tom - 2. Moskva. 2015g.
4. Bulakov L.A. Kalistratova V.S. «Radioaktivnoye izlucheniye i zdorovye».
5. V.M.Vinogradov “Osnovniye napravleniya razvitiya luchevoy terapii zlokachestvennix opuxoley”. Prakticheskaya onkologiya T.14.№ 1 – 2013gg.
6. S.V.Kanayev “Luchevaya terapiya zlokachestvennix opuxoley golovi i shei. Prakticheskaya onkologiya”. T.4, № 1- 2003.
7. V.M.Vinogradov “Perspektivniye metodiki luchevoy terapii. Prakticheskaya onkologiya” T.8.№ 4 – 2017.
8. Krutilina N.I. “Prinsipi i metodi luchevoy terapii zlokachestvennix opuxoley”. Metodicheskiye rekomendatsii. Minsk.BelMAPO, 2008gg.
9. R.S.Domnikova, M.G.Skoroxodova, I.O.Naslednikova “Rukovodstvo k prakticheskim zanyatiyam po obshey i meditsinskoy radiobiologii”. Uchebnoye posobiye pod redaksiyey akademika RAMN, professora V.V. Novitskogo. Tomsk. 2014
10. Sherbenko O.I «Luchevaya terapiya v lechenii raka» - rukovodstvo.
11. Ushakova I.B., Butom N.V. “Osnovi meditsinskoy radiologii» – SPb., 2004g.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Prof. A.YE. Sosyukina “Klinicheskaya Radiologiya” 2018 “Geotar-Media”.
2. Prof. G.YE. Trufanova “Luchevaya terapiya” 2012 “Geotar-Media”.
3. Tarutin I.G. «Radiatsionnaya zashita pri meditsinskom obluchenii». - Minsk, Vissh. Shkola,2015g.
4. Sosyukina A.YE. “Klinicheskaya radiologiya” M.: M, 2008g.
5. Tarutin I.G. «Radiatsionnaya zashita pri meditsinskom obluchenii». - Minsk, Vissh. Shkola,2005g
6. Lyass F.M. «Radiatsionniye porajeniya cheloveka» M.: IzdAT, 2001g.
7. Ilina L.A «Radiatsionnaya meditsina» – M.: IzdAT, 2011g.
8. Vasin M.V. «Sredstva profilaktiki i lecheniya porajeniy» –M., 2013g.
9. Bulakov L.A., Kalistratova V.S. «Radioaktivnoye izlucheniye i zdorovye»
10. Erik K. Xansen, Mek Roach III. Pod redaksiyey prof. A.V. Chernichenko “Luchevaya terapiya v onkologii” 2014 «Geotar-Media» , Springer.

4.3.3. Elektron ta’lim resurslari

www.radiomed.ru,

www.radiographia.ru

[http.zhuravlev.info](http://zhuravlev.info)

<http://www.minzdrav.uz/>

<http://www.med-pravo.ru>

www.pubmed.com

www.medscape.com

www.doktor.ru

www.medinfo.home.ml.org

www.rusmedserv.com

www.eurasiahealth.org

www.alhealth.com

www.docguide.com

www.healthweb.com

5. YAKUNIY ATTESTATSIYA

5.1. Yakuniy attestatsiyaga qo‘yiladigan talablar.

Yakuniy attestatsiya O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash Vazirligining 2020 yil 15 iyundagi 160-sonli buyrug‘i 3-ilovasidagi «Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish ta’lim muassasalarida tinglovchilarning kasbiy bilim va ko‘nikmalarini baholash to‘g‘risidagi Nizom» ga asosan o‘tkaziladi.